

Νίκος Εγγονόπουλος

Μπολιβάρ, ένα ελληνικό ποίημα

ΦΑΣΜΑ ΘΗΣΕΩΣ ΕΝ ΟΠΛΟΙΣ ΚΑΘΟΡΑΝ, ΠΡΟ
ΑΥΤΩΝ ΕΠΙ ΤΟΥΣ ΒΑΡΒΑΡΟΥΣ ΦΕΡΟΜΕΝΟΝ

Le cuer d'un home vaut tout l'or d'un país

Για τους μεγάλους, για τους ελεύθερους,
για τους γενναίους, τους δυνατούς,
Αρμόζουν τα λόγια τα μεγάλα, τα ελεύθερα,
τα γενναία, τα δυνατά,

Γί' αυτούς η απόλυτη υποταγή κάθε στοιχείου, η σιγή,
γι' αυτούς τα δάκρυα, γί' αυτούς οι φάροι,
κι οι κλάδοι ελιάς, και τα φανάρια
Όπου χοροπηδούνε με το λίκνισμα των караβιών και
γράφουνε στους σκοτεινούς ορίζοντες των λιμανιών,
Γί' αυτούς είναι τ' άδεια βαρέλια που σωριαστήκανε στο
πιο στενό, πάλι του λιμανιού, σοκάκι,
Γί' αυτούς οι κουλούρες τ' άσπρα σκοινιά, κι οι αλυσίδες,
οι άγκυρες, τ' άλλα μανόμετρα,
Μέσα στην εκνευριστικιάν οσμή του πετρελαίου,
Για ν' αρματώσουνε καράβι, ν' ανοιχτούν, να φύγουνε,
Όμοιοι με τραμ που ξεκινάει, άδειο κι ολόφωτο μέσ' στη
νυχτερινή γαλήνη των μπαχτσέδων,
Μ' ένα σκοπό του ταξιδιού: προς τ' άστρα.

Γί' αυτούς θα πω τα λόγια τα ωραία, που μου τα υπαγόρευσε
η Έμπνευσις,
Καθώς εφώλιασε μέσα στα βάθια του μυαλού μου όλο
συγκίνηση
Για τις μορφές, τις αυστηρές και τις υπέροχες, του
Οδυσσέα Ανδρούτσου και του Σίμωνος Μπολιβάρ.

Όμως για τώρα θα ψάλω μοναχά τον Σίμωνα, αφήνοντας
τον άλλο για κατάλληλο καιρό,

Αφήνοντάς τον για να ν' αφιερώσω, σαν έρθ' η ώρα,
ίσως το πιο ωραίο τραγούδι που έψαλα ποτέ,
Ίσως τ' ωραιότερο τραγούδι που ποτέ εψάλανε σ' όλο τον κόσμο.
Κι αυτά όχι για τα ότι κι οι δυο τους υπήρξαν για τις
πατρίδες, και τα έθνη, και τα σύνολα,
κι άλλα παρόμοια, που δεν εμπνέουν,
Παρά γιατί σταθήκανε μέσ' στους αιώνες, κι οι δυο τους,
μονάχοι πάντα, κι ελεύθεροι, μεγάλοι,
γενναίοι και δυνατοί.

Και τώρα ν' απελπίζουμε που ίσαμε σήμερα
δεν με κατάλαβε, δεν θέλησε, δε μπόρεσε να καταλάβη
τι λέω, κανείς;
Βέβαια την ίδια τύχη νάχουνε κι αυτά που λέω τώρα
για τον Μπολιβάρ, που θα πω αύριο για τον Ανδρούτσο;
Δεν είναι κι εύκολο, άλλωστε, να γίνουν τόσο γρήγορα
αντιληπτές μορφές της σημασίας τ' Ανδρούτσου και του Μπολιβάρ,
Παρόμοια σύμβολα.
Αλλ' ας περνούμε γρήγορα: προς Θεού, όχι συγκινήσεις,
κι υπερβολές, κι απελπισίες.
Αδιάφορο, η φωνή μου είτανε προωρισμένη μόνο για τους αιώνες.
(Στο μέλλον, το κοντινό, το μακρινό, σε χρόνια, λίγα,
πολλά, ίσως από μεθαύριο, κι αντιμεθαύριο,
Ίσαμε την ώρα που θε ν' αρχινήσει η Γης να κυλάει
άδεια, κι άχρηστη, και νεκρή, στο στερέωμα,
Νέοι θα ξυπνάνε, με μαθηματική ακρίβεια, τις άγριες
νύχτες, πάνω στην κλίση τους,
Να βρέχουμε με δάκρυα το προσκέφαλό τους,
αναλογιζόμενοι ποιος είμουν, σκεφτόμενοι
Πως υπήρξα κάποτε, τι λόγια είπα, τι ύμνους έψαλα.
Και τα θεόρατα κύματα, όπου ξεσπούνε κάθε βράδυ στα
εφτά της Ύδρας ακρογιάλια,
Κι οι άγριοι βράχοι, και το ψηλό βουνό που κατεβάζει τα δρολάπια,
Αέναα, ακούραστα, θε να βροντοφωνούνε τ' όνομά μου.)

Ας επανέλθουμε όμως στον Σίμωνα Μπολιβάρ.

Μπολιβάρ! Όνομα από μέταλλο και ξύλο, είσυνα
ένα λουλούδι μέσ' στους μπαχτσέδες της Νότιας Αμερικής.
Είχες όλη την ευγένεια των λουλουδιών μέσ' στην καρδιά σου,
μέσ' στα μαλλιά σου, μέσα στο βλέμμα σου.
Η χέρα σου είτανε μεγάλη σαν την καρδιά σου,
και σκορπούσε το καλό και το κακό.
Ροβόλαγες τα βουνά κι ετρέμαν τ' άστρα, κατέβαινες
στους κάμπους, με τα χρυσά, τις επωμίδες,
όλα τα διακριτικά του βαθμού σου,
Με το ντουφέκι στον ώμο αναρτημένο, με τα στήθια

ξέσκεπα, με τις λαβωματιές γιομάτο το κορμί σου,
Κι εκαθόσουν ολόγυμνος σε πέτρα χαμηλή, στ' ακροθαλάσσι,
Κι έρχονταν και σ' έβαφαν με τις συνήθειες των πολεμιστών Ινδιάνων,
Μ' ασβέστη, μισόνε άσπρο, μισό γαλάζιο, για να φαντάζης
σα ρημοκκλήσι σε περιγιάλι της Αττικής,
Σαν εκκλησιά στις γειτονιές των Ταταούλων,
ωσάν ανάχτορο σε πόλη της Μακεδονίας ερημική.

Μπολιβάρ! Είσουνα πραγματικότητα, και είσαι,
και τώρα, δεν είσαι όνειρο.

Όταν οι άγριοι κυνηγοί καρφώνουνε τους άγριους αετούς,
και τ' άλλα άγρια πουλιά και ζώα,
Πάν' απ' τις ξύλινες τις πόρτες στ' άγρια δάση,
Ξαναζής, και φωνάζεις, και δέρνεσαι,
Κι είσαι ο ίδιος εσύ το σφυρί, το καρφί, κι ο αητός.

Αν στα νησιά των κοραλλιών φυσούνε ανέμοι,
κι αναποδογυρίζουνε τα έρημα καΐκια,
Κι οι παπαγάλοι οργιάζουνε με τις φωνές σαν πέφτει
η μέρα, κι οι κήποι ειρηνεύουνε πνιγμένοι σ' υγρασία,
Και στα ψηλά δεντρά κουρνιάζουν τα κοράκια,
Σκεφτήτε, κοντά στο κύμα, του καφφενείου τα σιδερένια τα τραπέζια,
Μέσ' στη μαυρίλα πώς τα τρώει τ' αγιάζι, και μακρυά
το φως π' ανάβει, σβύνει, ξανανάβει, και γυρνάει πέρα δώθε,
Και ξημερώνει — τι φριχτή αγωνία — ύστερα από μια νύχτα
δίχως ύπνο,
Και το νερό δεν λέει τίποτε από τα μυστικά του.
Έτσ' η ζωή.
Κι έρχετ' ο ήλιος, και της προκυμαίας τα σπίτια, με
τις νησιώτικες καμάρες,
Βαμμένα ροζ, και πράσινα, μ' άσπρα περβάζια
(η Νάξο, η Χίος),
Πώς ζουν! Πώς λάμπουνε σα διάφανες νεράιδες! Αυτός
ο Μπολιβάρ!

Μπολιβάρ! Κράζω τ' όνομά σου ξαπλωμένος
στην κορφή του βουνού Έρε,
Την πιο ψηλή κορφή της νήσου Ύδρας.
Από δω η θεά εκτείνεται μαγευτική μέχρι των νήσων
του Σαρωνικού, τη Θήβα,
Μέχρι κει κάτω, πέρα απ' τη Μονεβασιά, το τρανό
Μισίρι,
Αλλά και μέχρι του Παναμά, της Γκουατεμάλα, της
Νικαράγκουα, του Οντουράς, της Αϊτής,
του Σαν Ντομίγκο, της Βολιβίας,
της Κολομβίας, του Περού, της Βενεζουέλας,

της Χιλής, της Αργεντινής, της Βραζιλίας,
Ουρουγουάη, Παραγουάη, του Ισημερινού,
Ακόμη και του Μεξικού.
Μ' ένα σκληρό λιθάρι χαράζω τ' όνομά σου πάνω στην
πέτρα, νάρχουνται αργότερα οι άνθρωποι να προσκυνούν.
Τινάζονται σπίθες καθώς χαράζω — έτσι είτανε, λεν, ο
Μπολιβάρ — και παρακολουθώ
Το χέρι μου καθώς γράφει, λαμπρό μέσα στον ήλιο.

Είδες για πρώτη φορά το φως στο Καρακάς. Το φως το δικό σου,
Μπολιβάρ, γιατί ώς νάρθης η Νότια Αμερική
ολόκληρη είτανε βυθισμένη στα πικρά σκοτάδια.
Τ' όνομά σου τώρα είναι δαυλός αναμμένος, που φωτίζει
την Αμερική, και τη Βόρεια και τη Νότια, και την οικουμένη!
Οι ποταμοί Αμαζόνιος και Ορινόκος πηγάζουν από τα μάτια σου.
Τα ψηλά βουνά έχουν τις ρίζες στο στέρνο σου,
Η οροσειρά των Άνδεων είναι η ραχοκοκκαλιά σου.
Στην κορφή της κεφαλής σου, παλληκαρά, τρέχουν
τ' ανήμερα άτια και τ' άγρια βόδια,
Ο πλούτος της Αργεντινής.
Πάνω στην κοιλιά σου εκτείνονται οι απέραντες φυτείες του καφφέ.

Σαν μιλάς, φοβεροί σεισμοί ρημάζουνε το παν,
Από τις επιβλητικές ερημιές της Παταγονίας
μέχρι τα πολύχρωμα νησιά,
Ηφαιστεια ξεπετιούνται στο Περού και ξερνάνε
στα ουράνια την οργή τους,
Σειούνται τα χώματα παντού και τρίζουν
τα εικονίσματα στην Καστοριά,
Τη σιωπηλή πόλη κοντά στη λίμνη.
Μπολιβάρ, είσαι ωραίος σαν Έλληνας.

Σε πρωτοσυνάντησα, σαν είμουνα παιδί,
σ' ένα ανηφορικό καλντιρίμι του Φαναριού,
Μια καντήλα στο Μουχλιό φώτιζε το ευγενικό πρόσωπό σου.
Μήπως νάσαι, άραγες, μια από τις μύριες μορφές που πήρε,
κι άφησε, διαδοχικά, ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος;

Μπογιακά, Αγιακούτσο. Έννοιες υπέρλαμπρες κι αιώνιες.
Είμουν εκεί.
Είχαμε από πολλού περάσει, ήδη, την παλιά μεθόριο:
πίσω, μακρυά, στο Λεσκοβίκι, είχαν ανάψει φωτιές.
Κι ο στρατός ανέβαινε μέσα στη νύχτα προς τη μάχη,
π' ακούγονταν κιόλα οι γνώριμοί της ήχοι.
Πλάι κατέρχονταν, σκοτεινή Συνοδεία, ατέλειωτα
λεωφορεία με τους πληγωμένους.

Μην ταραχθή κανείς. Κάτω εκεί, νά, η λίμνη.
Από δω θα περάσουν, πέρ' απ' τις καλαμιές.
Υπομονευτήκαν οι δρόμοι: έργο και δόξα του Χορμοβίτη,
του ξακουστού, του άφταστου στα τέτοια.
Στις θέσεις σας όλοι. Η σφυρίχτρα ηχεί!
Ελάτες, ελάτε, ξεζέψτε. Ας στηθούν τα κανόνια,
καθαρίστε με τα μάκτρα τα κοίλα,
τα φυτίλια αναμμένα στα χέρια,
Τα τόπια δεξιά. Βρας!
Βρας, αλβανιστί φωτιά: Μπολιβάρ!

Κάθε κουμπάρας, π' εξεσφενδονιζόταν κι άναφτε,
Είταν κι ένα τριαντάφυλλο για τη δόξα του μεγάλου στρατηγού,
Σκληρός, ατάραχος ως στέκονταν μέσα στον κορνιαχτό
και την αντάρα,
Με το βλέμμ' ατενίζοντας προς τ' αψηλά, το μέτωπο στα νέφη,
Κι είταν η θέα του φριχτή: πηγή του δέους, του δίκιου
δρόμος, λυτρώσεως πύλη.

Όμως, πόσοι και πόσοι δε σ' επιβουλευτήκαν, Μπολιβάρ,
Πόσα «ντολάπια» και δε σου 'στησαν να πέσης, να χαθής,
Ένας προ πάντων, ένας παλιάνθρωπος, ένα σκουλήκι,
ένας Φιλιππουπολίτης.
Αλλά συ τίποτα, ατράνταχτος σαν πύργος στέκουσαν,
όρθιος, στου Ακογκάγκουα μπρος τον τρόμο,
Μια φοβερή ξυλάρα εκράταγες, και την εκράδαινες
πάνω απ' την κεφαλή σου.
Οι φαλακροί κόνδωρες σκιάζονταν, που δεν
τους τρόμαξε της μάχης το κακό και το ντουμάνι,
και σε κοπάδια αγριεμένα πέταγαν,
Κι οι προβατογκαμήλες γκρεμιοτσακίζουντάνε
στις πλαγιές, σέρνοντας, καθώς πέφταν,
σύννεφο το χώμα και λιθάρια.
Κι οι εχθροί σου μέσα στα μαύρα Τάρταρα εχάνοντο, λουφάζαν.
(Σαν θάρθη μάρμαρο, το πιο καλό, από τ' Αλάβανδα,
μ' αγίασμα των Βλαχερνών θα βρέξω την κορφή μου,
Θα βάλω όλη την τέχνη μου αυτή τη στάση σου
να πελεκήσω, να στήσω ενού νέου Κούρου
τ' άγαλμα στης Σικίνου τα βουνά,
Μη λησμονώντας, βέβαια, στο βάθρο να χαράξω
το περίφημο εκείνο «Χαίρε παροδίτα».)

Κι εδώ πρέπει ιδιαιτέρως να εξαρθή ότι ο Μπολιβάρ
δεν εφοβήθηκε, δε «σκιάχτηκε» που λεν, ποτέ,
Ούτε στων μαχών την ώρα την πιο φονικιά, ούτε στης
προδοσίας, της αναπόφευκτης, τις πικρές μαυρίλες.
Λένε πως γνώριζε από πριν, με μιαν ακρίβεια

αφάνταστη, τη μέρα, την ώρα, το δευτερόλεπτο ακόμη:
τη στιγμή,

Της Μάχης της μεγάλης που είτανε γι' αυτόνα μόνο,
Κι όπου θε νάτανε αυτός ο ίδιος στρατός κι εχθρός,
ηττημένος και νικητής μαζί, ήρωας τροπαιούχος
κι εξιλαστήριο θύμα.

(Και ως του Κύριλλου Λουκάρεως το πνεύμα το υπέροχο
μέσα του στέκονταν,
Πώς τις ξεγέλαγε, γαλήνιος, των Ιησουιτώνε και του
ελεεινού Φιλιππουπολίτη τις απαίσιες πλεχτάνες!)

Κι αν χάθηκε, αν ποτές χάνετ' ένας Μπολιβάρ! που
σαν τον Απολλώνιο στα ουράνια ανελήφθη,
Λαμπρός σαν ήλιος έδυσε, μέσα σε δόξα αφάνταστη,
πίσω από βουνά ευγενικά της Αττικής και του Μορέως.

επίκλησις

Μπολιβάρ! Είσαι του Ρήγα Φερραίου παιδί,
Του Αντωνίου Οικονόμου — που τόσο άδικα τον σφάξαν —
και του Πασβαντζόγλου αδελφός,
Τ' όνειρο του μεγάλου Μαξιμιλιανού ντε Ρομπεσπιέρ
ξαναζεί στο μέτωπό σου.
Είσαι ο ελευθερωτής της Νότιας Αμερικής.
Δεν ξέρω ποια συγγένεια σε συνέδεε, αν είτανε απόγονός σου
ο άλλος μεγάλος Αμερικανός, από το Μοντεβίντεο αυτός,
Ένα μονάχα είναι γνωστό, πως είμαι ο γυιος σου.

ΧΟΡΟΣ

στροφή

(entrée des guitares)

Αν η νύχτα, αργή να περάση,
Παρηγόρια μάς στέλνει τις παλιές τις σελήνες,
Αν στου κάμπου τα πλάτη φαντασμάτων σκοτάδια
Λυσικόμους παρθένες μ' αλυσίδες φορτώνουν,
Έρθ' η ώρα της νίκης, ήρθε ώρα θριάμβου.
Εις τα σκέλεθρα τ' άδεια στρατηγών πολεμάρχων

Τρικαντά θα φορέσουν που ποτίστηκαν μ' αίμα,
Και το κόκκινο χρώμα πούχαν πριν τη θυσία
Θα σκεπάση μ' αχτίδες της σημαίας το θάμπος.

αντιστροφή

(the love of liberty brought us here)

τ' άροτρα στων φοινικιών τις ρίζες
κι ο ήλιος
που λαμπρός ανατέλλει
σε τρόπαι' ανάμεσα
και πουλιά
και κοντάρια
θ' αναγγείλη ως εκεί που κυλάει το δάκρυ
και το παίρνει ο αέρας στις
θαλάσσης
τα βάθη
τον φριχτότατον όρκο
το φρικτότερο σκότος
το φριχτό παραμύθι:
Libertad

επωδός

(χορός ελευθεροτεκτόνων)

Φύγετε μακριά μας αρές, μη ζυγώσετε πια, corazón,
Απ' τα λίκνα στ' αστέρια, απ' τις μήτρες στα μάτια,
corazón,
Όπου απόγκρημνοι βράχοι και ηφαίστεια και φώκιες,
corazón,
Όπου πρόσωπο σκούρο, και χείλια πλατειά, κι ολόλευκα δόντια,
corazón,
Ας στηθεί ο φαλλός, και γιορτή ας αρχίση, με θυσίες ανθρώπων, με χορούς,
corazón,
Μέσ' σε σάρκας ξεφάντωμα, στων προγόνων τη δόξα,
corazón,
Για να σπείρουν το σπόρο της καινούργιας γενιάς,
corazón.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ:

Μετά την επικράτηση της νοτιοαμερικανικής επανάστασεως στήθηκε στ' Ανάπλι και τη Μονεμβασιά, επί ερημικού λόφου δεσπόζοντας της πόλεως, χάλκινος ανδριάς του Μπολιβάρ. Όμως, καθώς τις νύχτες ο σφοδρός άνεμος που φυσούσε ανατάραζε με βία την ρεντιγκότα του ήρωος, ο προκαλούμενος θόρυβος είτανε τόσο μεγάλος, εκκωφαντικός, που στέκονταν αδύνατο να κλείση κανείς μάτι, δεν μπορούσε να γενή πλέον λόγος για ύπνο. Έτσι οι κάτοικοι εζήτησαν και, διά καταλλήλων ενεργειών, επέτυχαν την κατεδάφιση του μνημείου.

ΥΜΝΟΣ ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΤΗΡΙΟΣ ΣΤΟΝ ΜΠΟΛΙΒΑΡ

(Εδώ ακούγονται μακρυνές μουσικές που παίζουν, μ' άφθαστη μελαγχολία, νοσταλγικά λαϊκά τραγούδια και χορούς της Νοτίου Αμερικής, κατά προτίμησιν σε ρυθμό sardane).

στρατηγέ
τι ζητούσες στη Λάρισα
συ
ένας
Υδραίος;